

mgr Martyna Zaroślak

dr Julia Nowicka*

Akademia Sztuki Wojennej, Wydział Wojskowy

*ORCID: 0000-0002-0778-0519

WYBRANE ZAGROŻENIA MAŁOLETNIICH UŻYTKOWNIKÓW CYBERPRZESTRZENI

SELECTED THREATS OF MINOR CYBERSPACE USERS

Streszczenie

Opracowanie zawiera opis zgłoszeń i incydentów rejestrowanych przez portale instytucji powołanych do monitorowania, analizy i pomocy w obszarze kontaktu małoletnich z zagrożeniami dostępnymi w sieci. Wymieniając najczęstsze w ostatnich latach kategorie incydentów i zgłoszeń znaczną uwagę poświęcono zjawisku określanemu jako seksting (dobrowolny i wymuszony). Wśród wielu zagrożeń odniesiono się również do licznie występujących treści promujących działania autodestrukcyjne, propagowania narkotyków i środków odurzających, stosowania mowy nienawiści (tzw. hejt) czy działań wskazujących na ksenofobię i rasizm. W opracowaniu skoncentrowano się na problematyce technik psychomanipulacji wykorzystywanych przeciwko dzieciom i młodzieży w Internecie, jednak z uwagi na rozpiętość przedmiotową analizy zawężono do wybranych zagadnień.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, cyberprzestrzeń, Internet, seksting, zagrożenia

Abstract

The study contains a description of reports and incidents registered by the portals of institutions established to monitor, analyze and help in the area of minors' contact with online threats. By listing the most frequent categories of incidents and reports in recent years, considerable attention has been paid to the phenomenon known as sexting (voluntary and forced). Among the many threats, reference was also made to the numerous content promoting self-destructive activities, promoting drugs and intoxicating substances, the use of hate speech (hate speech) or activities indicating xenophobia and racism. The study focuses on the issues of psychomanipulation techniques used against children and adolescents on the Internet, however, due to the scope of the subject matter, the analysis was narrowed down to selected issues.

Keywords: security, cyberspace, Internet, sexting, threats

Wstęp

W XX i XXI wieku, w wyniku postępu w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, wykształciła się przestrzeń nazywana cyberprzestrzenią. Dynamiczny rozwój technik związanych z komunikacją i jej ogólna dostępność połączyła ludzkość w wirtualnej sieci. W literaturze przedmiotu odnaleźć można wiele określeń cyberprzestrzeni. Są to pojęcia takie, jak wirtualna przestrzeń, wirtualny świat, wirtualna rzeczywistość czy świat cyfrowy.

Upowszechnienie nowych technologii, zwłaszcza mediów elektronicznych, jest jedną z ważniejszych cech współczesnej cywilizacji. Dzięki tym mediom kształtuje się nowy typ społeczeństwa medialnego, w którym użytkownik sieci stał się nie tylko odbiorcą, lecz także nadawcą treści. Dzisiaj Internet to narzędzie niezbędne do funkcjonowania w życiu ogromnej części społeczeństwa – jest zarówno formą spędzania wolnego czasu, jak i jest wymagany jako narzędzie pracy.

Intensywny rozwój technologiczny sprawia, że młodzi ludzie coraz częściej i chętniej przenoszą swoje aktywności życiowe ze świata rzeczywistego do wirtualnego, dlatego bezpieczeństwo społeczeństwa w cyberprzestrzeni stanowi znaczący problem. Współcześnie bezpieczeństwo i ochrona cyberprzestrzeni są jednymi z najczęściej podejmowanych tematów dotyczących bezpieczeństwa, w tym także bezpieczeństwa informacyjnego państwa. Zasoby Internetu mogą być zarówno nieograniczonym źródłem wiedzy i rozrywki, jak i miejscem pełnym nieprawdziwych informacji i szkodliwych materiałów.

Młodzi ludzie, którzy zostali wychowani w dobie wycieków danych, spamu i spersonalizowanego marketingu są dużo bardziej świadomi niebezpieczeństw związanych z naruszeniem prywatności i możliwymi oszustwami niż starsze pokolenia. Wedle badanych jednego z projektów poznawczych, wśród badanych, którzy wypowiedzieli się na temat udostępniania informacji na swój temat, aż 82% twierdziło, że nie wysyła obcym zdjęć lub filmów ze swoim udziałem ani danych osobowych, takich jak imię, nazwisko czy numer telefonu. Największym ryzykiem, jakie ponosili, było dodawanie do listy kontaktów niespotkanych wcześniej ludzi oraz poszukiwanie nowych znajomości w sieci¹. Prawdopodobnie ze względu na zwiększoną ostrożność, zdecydowana mniejszość respondentów doświadczyła w sieci zagrożeń dotyczących sfery prywatności. Co prawda 70% badanych nie spotkało się z użyciem ich informacji osobistych w sposób niezgodny z ich wolą, ale wciąż 8% grupy badanych przyznało, że ktoś wykorzystał ich hasło do uzyskania dostępu do danych lub do podszywania się pod kogoś, kim nie jest².

---

¹ M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, wyd. UAM, Poznań 2019, s. 85.

² Ibidem, s. 83.

Klasyfikacja rozwoju człowieka

W literaturze przedmiotu przyjęto następujący podział rozwoju człowieka³:

- okres prenatalny (od poczęcia do narodzin);
- okres wczesnego dzieciństwa:
  - podokres wieku niemowlęcego (od narodzin do końca 1 roku życia);
  - podokres wieku poniemowlęcego (od 2 do 3 roku życia);
- okres średniego dzieciństwa – wiek przedszkolny (od 4 do 6 roku życia);
- okres późnego dzieciństwa – młodszy wiek szkolny (od 7 do 10-12 roku życia);
- okres adolescencji:
  - podokres wczesnej adolescencji – wiek dorastania (od 10-12 do 15 roku życia);
  - podokres późnej adolescencji – wiek młodzieńczy (od 16 do 20-23 roku życia);
- okres wczesnej dorosłości (od 20-23 do 35-40 roku życia);
- okres średniej dorosłości – wiek średni (od 35-40 do 55-60 roku życia);
- okres późnej dorosłości – wiek starzenia się (od 55-60 roku życia i więcej).

Starając się określić cechy, właściwości charakterystyczne dla wieku dorastania można odwołać się do kategorii takich jak⁴:

- umiejętność wyznaczania odległych celów, a co za tym idzie zorganizowana i planowa aktywność podporządkowana tym celom; zdolność ta pojawia się dzięki rozwojowi poznawczemu, głównie intelektualnemu – pozwala on na patrzenie na życie w szerokim kontekście społecznym a także na życie w odległej perspektywie;
- poszerzanie działalności, co następuje dzięki poznawaniu coraz nowszych obszarów wiedzy oraz wchodzenia w nowe sytuacje i środowiska społeczne;
- zmiana kierunku aktywności ze świata przyrodniczego i materialnego na zagadnienia społeczne;
- dążenie do przeżyć – zarówno tych wzruszających, ryzykownych, jak i tajemniczych;
- intensywność działań, pojawiająca się z potrzeby czynu oraz dążenia do wrażeń wzbudzających podziw społeczny; polega na oddawaniu się danej czynności bez reszty, nie zważając na przeszkody;
- podejmowanie aktywności indywidualnej i zbiorowej, w czym występuje duże zróżnicowanie indywidualne.

W okresie dorastania często następuje poszukiwanie własnej tożsamości oraz próby jej określenia. Irena Obuchowska w sposobach poszukiwań wyróżnia⁵:

- ciągłość istnienia jako sprawdzanie niezawodności miłości rodzica do dziecka;

³ B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka – Charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 15.

⁴ Ibidem, s. 179.

⁵ Ibidem, s. 184.

- próby zmieniania siebie jako forma eksperymentowania z własną osobą;
- sprawdzanie siebie jako podejmowanie postanowień a w konsekwencji ich realizowanie.

Przed okresem psychicznej dorosłości, tożsamość człowieka jego samoświadomość są budowane w oparciu o tzw. bliskich znaczących. W początkowym rozwoju ich funkcję pełnią z reguły rodzice, opiekunowie, zaś z upływem czasu szczególnie istotni są rówieśnicy, otoczenie zewnętrzne. Specyfiką współczesnej rzeczywistości jest przeniesienie znacznej części otoczenia (środowiska zewnętrznego) do sieci, co niesie ze sobą szereg zagrożeń w obszarze funkcjonowania jednostki czy grupy społecznej, wreszcie narodu czy państwa.

Incydenty dotyczące małoletnich w cyberprzestrzeni

Dla zobrazowania danych dotyczących kontaktu małoletnich z zagrożeniami należy rozróżnić dwa pojęcia⁶:

- zgłoszenie, jako powiadomienie odpowiednich służb przez użytkownika Internetu dotyczące potencjalnie nielegalnych treści w sieci;
- incydent, jako zgłoszenie, które po analizie ekspertów zostaje odpowiednio zaklasyfikowane.

W badaniach sprawdzających występowanie sytuacji, które zaniepokoiły młodych użytkowników, 20% badanych otwarcie się do takich zdarzeń przyznało⁷. W dwóch pierwszych latach działania zespołu reagującego Dyżurnet.pl, konsultanci przyjęli 3692 zgłoszeń, z czego 1049 zostało zakwalifikowanych do dalszej analizy⁸. Ze względu na rosnącą liczbę użytkowników Internetu, a także ciągle zwiększającą się ilością nielegalnych materiałów, w ciągu dziesięciu lat – do roku 2015 – zespół przeanalizował niemalże 60 tysięcy samych incydentów (59 170)⁹. W roku 2019 liczba incydentów wyniosła 12 517¹⁰, co zostało przedstawione w tabeli nr 1.

Tabela nr 1. Ogólna liczba przeanalizowanych incydentów w latach 2013-2019

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ogólna liczba przeanalizowanych incydentów wszystkich kategorii	6697	11063	14277	14298	13962	13239	12517

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnetpl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.]

⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 17.03.2020 r.].

⁷ M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, op. cit., s. 89.

⁸ Program Safer Internet w Polsce, *Raport z realizacji projektów Awareness i Hotline 2005–2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_PL.pdf [dostęp: 04.03.2020 r.].

⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf [dostęp: 09.03.2020 r.].

¹⁰ Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnetpl-2019.html> [dostęp: 12.03.2020 r.].

Interwencja zespołu Dyżurnet.pl dotycząca materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci obejmuje zarówno analizę treści, znalezienie lokalizacji serwera, jak i przekazanie informacji właściwemu organowi ścigania. Ponadto, istotne jest monitorowanie czasu, w jakim treści CSAM są dostępne w cyberprzestrzeni. 73% zgłoszeń zakwalifikowanych do dalszej analizy w 2006 stanowiły materiały dotyczące pornografii dziecięcej¹¹.

W roku 2011 do zespołu Dyżurnet.pl dotarło 3310 zgłoszeń dotyczących treści pornograficznych tej kategorii, co stanowiło 61% ogólnej liczby raportów. 539 przypadków zostało zakwalifikowanych jako *pornografia dziecięca*¹². W latach 2005- 2015 aż 11 619 incydentów, zostało przez zespół ekspertów zakwalifikowanych jako treści CSAM. W samym roku 2015 nastąpił wzrost liczby incydentów dotyczących materiałów tej treści – przez zwiększoną ilość zgłoszeń od użytkowników, jak i coraz skuteczniejsze identyfikowanie treści zamaskowanych zespół Dyżurnet.pl potwierdził 3029 incydentów¹³.

W kolejnych latach ilość potwierdzonych nielegalnych treści wciąż rosła, w 2016 roku odnotowano 3126 incydentów, co stanowiło 22% ogólnej ilości zgłoszeń¹⁴. W kolejnym, 2017 roku nastąpił spadek incydentów – do 2459, z czego wszystkie przypadki zostały zgłoszone przez bazę ICCAM do Interpolu, odpowiednich zespołów reagujących w Stowarzyszeniu INHOPE lub też do Biura Walki z Cyberprzestępczością Komendy Głównej Policji¹⁵. W tym samym roku 1339 incydentów zostało zaklasyfikowanych jako treści CSEM – dotychczas traktowanych jako erotyka lub nudyzm dziecięcy.

W 2018 roku ogólna liczba zgłoszeń dotyczących materiałów potencjalnie przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci stanowiła 83% ogólnej liczby, co pokazuje, że stosunek ten utrzymywał się przez kilka lat na stałym poziomie. Po analizie, eksperci zaklasyfikowali 1998 zgłoszeń jako incydenty CSAM, natomiast 1179 incydentów zostało przyporządkowane do CSEM¹⁶. W tym samym roku po raz pierwszy poddano analizie treści, które przedstawiały wytworzony lub przetworzony wizerunek dzieci uczestniczących w czynności seksualnej. Treści przedstawiające anonimowane komputerowo obrazy – grafikę 3D – stanowiły 2% ogółu zgłoszonych treści CSAM czyli 44 incydenty¹⁷. Wskazane statystyki zostały zobrazowane na wykresie nr 1.

---

¹¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_nask_dyzurnet_2006.pdf. [dostęp: 12.03.2020 r.]

¹² Dyżurnet.pl, *Raport 2011*. https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/dyzurnet_2011.pdf. [dostęp: 12.03.2020 r.]

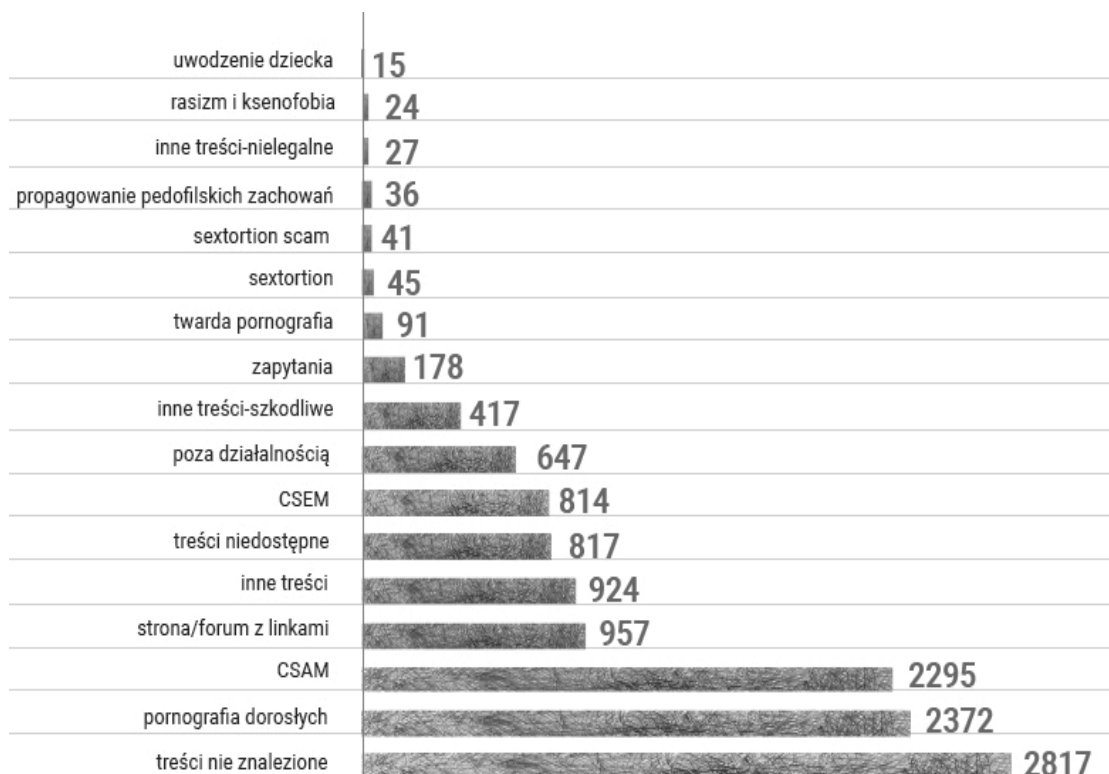
¹³ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf. [dostęp: 12.03.2020 r.]

¹⁴ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 12.03.2020 r.]

¹⁵ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 12.03.2020 r.]

¹⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 12.04.2020 r.]

¹⁷ Ibidem.

Wykres nr 1. Liczba przeanalizowanych incydentów w roku 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie. Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnetpl-2019.html> [dostęp: 12.03.2020 r.].

Na powyższym wykresie, przedstawiającym dokładny opis przeanalizowanych incydentów z roku 2019, widnieją następujące kategorie treści¹⁸:

- treści nie znalezione, czyli treści, które w momencie analizy zostały już usunięte;
- pornografia dorosłych – treści o charakterze pornograficznym z udziałem osób wyglądających na pełnoletnie;
- CSAM, czyli treści przedstawiające seksualne wykorzystywanie dziecka;
- strona/forum z linkami – strony lub fora, które zawierają linki do zewnętrznych zasobów;
- inne treści – treści spoza wymienionych kategorii;
- treści niedostępne – zabezpieczone hasłem oraz pliki do pobrania, które znajdują się na serwerach poza krajem, w którym są sprawdzane;
- CSEM, czyli treści prezentujące dziecko w kontekście seksualnym, które nie kwalifikują się jako CSAM (obejmują pozowanie oraz zdjęcia o charakterze naturystycznym);
- poza działalnością, czyli zniesławienia, znieważenia, naruszenia dóbr osobistych i wizerunku, wyłudzenia i kradzieże danych osobowych, oszustwa

¹⁸ Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnetpl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.].

finansowe, włamania na konta, naruszenia praw autorskich, gry hazardowe, handel narkotykami i środkami psychoaktywnymi;

- inne treści szkodliwe – treści drastyczne, przemocowe, wulgarne, obraźliwe, homofobiczne, autodestrukcyjne;
- zapytania, czyli pytania użytkowników dotyczące nielegalnych lub szkodliwych treści w Internecie;
- twarda pornografia – treści o charakterze pornograficznym z udziałem osób wyglądających na pełnoletnie, zawierające sceny przemocy lub posługiwania się zwierzęciem;
- sextortion – szantaż związany z uzyskaniem od ofiary materiałów o charakterze seksualnym pod groźbą ich dalszego rozpowszechniania;
- sextortion SCAM, czyli masowo wysyłana korespondencja dotycząca rzekomo pozyskanych materiałów o charakterze seksualnym z udziałem adresata;
- propagowanie pedofilskich zachowań, czyli publiczne pochwalanie zachowań o charakterze pedofilskim;
- inne treści nielegalne – treści zagrażające bezpieczeństwu dzieci, które są penalizowane przez Kodeks Karny;
- rasizm i ksenofobia, czyli treści propagujące totalitarny ustrój państwa, nawołujące do nienawiści lub znieważające;
- uwodzenie dziecka – nawiązywanie kontaktu z małoletnim w celu obcowania płciowego, poddania się lub wykonania czynności seksualnej, lub też udziału w produkcji lub utrwalaniu treści pornograficznych.

Rozbieżności pomiędzy zgłoszeniami a potwierdzonymi incydentami wynikają z faktu, iż część zgłoszeń dotyczy stron internetowych lub forów, na których nie występują nielegalne treści, lecz wyłącznie linki z podejrzaną treścią (link farm), prowadzące do innych witryn lub do plików umieszczonych na serwisach hostingowych¹⁹.

Lokalizacja materiałów CSAM, treści zabronionych i szkodliwych

Hostingi plików to serwisy znajdujące się w otwartych, dostępnych dla wszystkich zasobach Internetu, pozwalające na zamieszczanie, oglądanie lub pobieranie plików wszelkiego rodzaju (dokumentów, zdjęć, grafik)²⁰. Linki do katalogów o losowym numerze, które zawierają wgrane przez anonimowego użytkownika pliki, są umieszczane na czatach bądź forach trafiających głównie do osób o skłonnościach do pedofilii. Niewidoczność serwisów hostingowych dla wyszukiwarek in-

¹⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2011*. https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/dyzurnet_2011.pdf. [dostęp: 18.06.2020 r.].

²⁰ Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnet-pl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.].

ternetowych oraz ich dystrybucja wśród docelowej grupy zainteresowanych osób znacznie ogranicza przypadkowy dostęp pozostałym użytkownikom²¹.

W 2016 roku lokalizacja materiałów CSAM na serwerach hostingowych została potwierdzona w 68%, w kolejnym w 54%, a w 2018 roku w 32%²². Spadek ilość hostingu plików multimedialnych może mieć związek z wprowadzonymi przez największych dostawców usług listami hashvalue, czyli listami zawierającymi identyfikatory pliku uniemożliwiające dystrybucję nielegalnych treści²³. Listy hashvalue są tworzone na podstawie analiz zdjęć i filmów, oraz stanowią fundament opracowywania i wprowadzania działań prewencyjnych. Przy ich wykorzystaniu pliki przesyłane przez użytkowników są sprawdzane jeszcze przed opublikowaniem. Za pomocą powyższych list zasoby internetowe mogą być również automatycznie przeszukiwane, a wykrycie rozpoznanego wcześniej pliku skutkuje poinformowaniem zespołu reagującego lub organów ścigania w kraju lokalizacji serwera²⁴.

W 2017 roku, zespół Dyżurnet.pl podjął próbę analizy stron maskujących nielegalne treści. 9%, a rok później 10% z nich stanowiły strony, które przedstawiały treści CSAM dopiero przy spełnieniu określonych warunków polegających przede wszystkim na przesłaniu nagłówka z innej, odsyłającej strony²⁵. W 2019 roku większość serwisów stosowała linki referujące (ang. referer). Bezpośrednie wejście na adres URL ukazuje treści legalne, zwykle pornografię osób pełnoletnich bądź informację o zawieszeniu działalności strony. Jeśli adres referujący – adres witryny odsyłającej, z której użytkownik trafił na stronę docelową – znajduje się w puli adresów pożądaných, witryna wyświetla prawdziwą, zazwyczaj nielegalną zawartość. Poza odsyłaczami sprawcy korzystali również z mechanizmów dostępu opartych na plikach cookies. W tym przypadku przypadku treści nielegalne wyświetlane są dopiero w momencie wskazania odpowiednich ustawień²⁶. Wskazane statystyki przedstawiono na wykresie nr 2.

---

²¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 18.06.2020 r.].

²² Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 18.06.2020 r.].

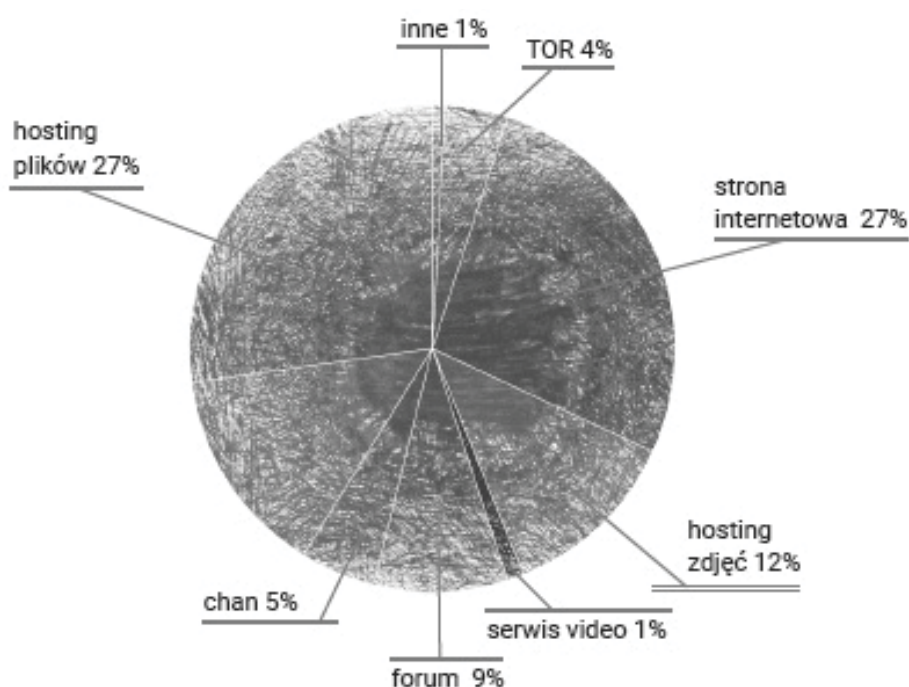
²³ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 18.06.2020 r.].

²⁴ Ibidem.

²⁵ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 22.03.2020 r.].

²⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnet-pl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.].

Wykres nr 2. Lokalizacje treści CSAM w usługach internetowych w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyzurnetpl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.]

Sprawcy lokalizują nielegalne treści również na forach internetowych (w tym forach typu chan, czyli forach składających się z podforów tematycznych, w których zanonimizowani użytkownicy mogą umieścić pliki) oraz w sieci TOR. The Onion Router, w skrócie TOR, to zanonimizowana sieć, która jest dostępna wyłącznie przez dedykowaną przeglądarkę i zawiera ukryte zasoby (ang. hidden services)²⁷. Z racji wzrostu powszechności stosowania usług maskowania lokalizacji serwera znacznie wydłużyć się może czas procesu uzyskania informacji o właściwym IP danego serwera²⁸.

W 2018 eksperci uzyskali status trusted flagger (zgłaszającego, który w przeszłości informował o wielu trafnych incydentach) u jednego z większych dostawców usługi serwera pośredniczącego. Serwer ten umożliwia ukrycie prawdziwej lokalizacji serwera. Pozwoliło to na skrócenie czasu oczekiwania na informację o faktycznym adresie IP serwera, który zawiera nielegalne treści²⁹.

Kolejnym problemem dotyczącym materiałów CSAM jest szybkość, z jaką treści te znikają z sieci. Aż 82% pornografii dziecięcej w 2011 roku było usuwane

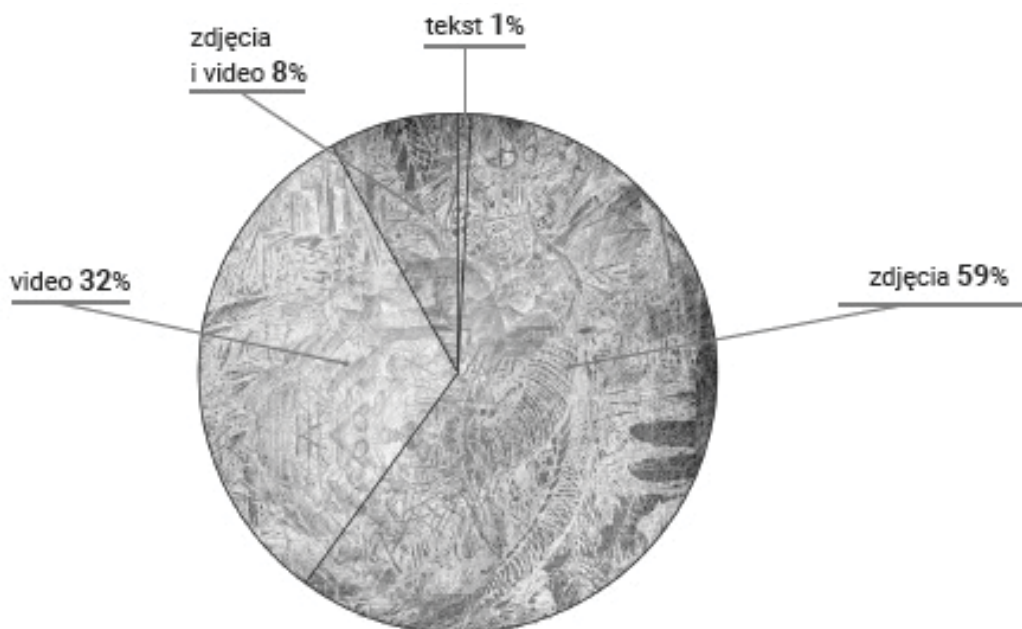
²⁷ Ibidem.

²⁸ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.]

²⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.]

z Internetu w ciągu tygodnia³⁰. W 2015 roku 70% materiałów było niedostępnych już w ciągu 3 dni od podjęcia działania³¹. Najbardziej widoczne jest to w przypadku chanów. Wskazane statystyki zostały przedstawione na wykresie nr 7.

Pomimo regularnego zgłaszania nielegalnych treści nastąpił ogromny wzrost liczebności zgłoszeń tej grupy – w 2016 wynosiły one 4% ogólnej liczby, w 2017 roku 9%, a w roku 2018 aż 20% zgłoszeń³². Ponadto, z uwagi na rozwój multimedialności sieci, z każdym rokiem na zgłoszonych do sprawdzenia stronach pojawia się coraz więcej filmów wideo, które zastępują występujące dotąd zdjęcia. Analiza trwających od kilkunastu sekund do nawet kilkudziesięciu minut filmów znacznie wydłuża czas procesu analizy tych materiałów³³. W 2019 roku zdecydowana większość materiałów była prezentowana w formie zdjęć – 59% zgłoszeń, w formie wideo wystąpiło 32% a jedynie 1% stanowiły teksty, które opisywały seksualne wykorzystywanie dziecka³⁴. Wskazane statystyki przedstawiono na wykresie nr 3.

Wykres nr 3. Rodzaj treści CSAM analizowanych w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie. Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyżurnetpl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.]

Od roku Dyżurnet.pl korzysta ze wspólnej dla członków Stowarzyszenia IN-HOPE bazy ICCAM, w której każde zdjęcie i film zamieszczone na zgłoszonej przez

³⁰ Dyżurnet.pl, *Raport 2011*. https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/dyzurnet_2011.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.]

³¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf. [dostęp: 09.16.2020 r.]

³² Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.]

³³ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.]

³⁴ Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyżurnetpl-2019.html>. [dostęp: 12.03.2020 r.]

użytkownika stronie zostaje poddane analizie³⁵. Materiały są klasyfikowane między innymi ze względu na płeć, wiek ofiary i stopień seksualnego wykorzystania, a najbardziej drastyczne przypadki przekazywane są bezpośrednio do bazy ICSE (ang. International Child Sexual Exploitation)³⁶.

Do 2016 roku, z 105 876 zgłoszonych plików 22 153 zostało zidentyfikowanych jako te, które prezentują seksualne wykorzystywanie dzieci³⁷. W 2019 roku, do zintegrowanej bazy ICCAM pozwalającej na wymianę informacji dotyczących materiałów CSAM, zespół wprowadził 1706 raportów z nowymi adresami URL zawierającymi nielegalne treści, z czego 12 626 było plikami graficznymi i nagraniami wideo³⁸.

Dodatkowo, z uwagi na to, że większość materiałów z dziecięcą pornografią znajduje się na zagranicznych serwerach, baza ICCAM jest wykorzystywana do wymiany informacji z międzynarodowymi organami ścigania. Do bazy dostępnej dla wszystkich członków Stowarzyszenia zgłaszane są również treści nielegalne wyłącznie w danym kraju, jak zoofilia czy pornografia dorosłych dostępna bez ostrzeżenia³⁹.

Warto dodać, że w 2017 roku pliki prezentujące seksualne wykorzystywanie dzieci w wieku od 0 do 2 lat wynosiły 1%, dzieci między 3. a 13. rokiem życia 40%, a najstarszych dzieci – w wieku 14-17 lat – 31%. 83% incydentów dotyczyło prezentacji wykorzystywania młodych dziewczynek⁴⁰.

Seksting jako jedno z zagrożeń w cyberprzestrzeni

W związku ze zjawiskiem sekstingu, zarówno dorosłych, jak i dzieci można podzielić na następujące grupy⁴¹:

- osoby w żaden sposób niezaangażowane w seksting, niewysyłające i nieodbierające tego typu wiadomości;
- osoby, które miały styczność z materiałami sekstingowymi, ale nigdy nie wytworzyły ich osobiście;
- osoby aktywne w tworzenie i odbieranie treści;

³⁵ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 18.05.2020 r.].

³⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

³⁷ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

³⁸ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

³⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴⁰ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴¹ Fundacja Dzieci Niczyje, *Seksting Wśród Polskiej Młodzieży*, http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/Wojcik_Makaruk_Seksting_wsrod_polskiej_mlodziy.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

- osoby wysyłające wiadomości o charakterze sekstingu, lecz nigdy niebędące ich odbiorcami.

W 2010 roku badania pokazały, że 17% dzieci w Polsce otrzymywało wiadomości związane ze zjawiskiem sekstingu, a 2% z nich przyznało się do wysłania powyższych treści⁴². Dwa lata później badania EU Kids Online wykazały, że 14,6% dzieci między 11 a 16 rokiem życia miało kontakt z materiałami sekstingowymi⁴³. W 2014 roku instytut NASK, wraz z agencją Research NK wykazali, że 56% respondentów słyszała o wykorzystywaniu kamerek internetowych w celu transmitowania treści erotycznych. Prawie co dziesiąty badany przyznał, że natrafił na wideochacie na materiały seksualne prezentowane przez nieletnich (8%). 9% korzystających z tej formy komunikowania się było namawianych do rozbierania się lub prezentowania zachowań seksualnych, a co najbardziej niepokojące, 2% badanych przyznało się do wykonywania tych czynności⁴⁴.

Seksting może być dobrowolny, jednak, gdy przyjmuje formę wymuszoną, staje się zjawiskiem o nazwie sextortion. Z analizy zebranych danych wynika, że jedynie 7% adolescentów spotkało się w sieci z prośbą o przesłanie intymnych materiałów (zdjęć lub filmów)⁴⁵. Można jednak zaobserwować tendencję rosnącą wśród ilości zgłoszeń dotyczących sextortion. O coraz większym problemie świadczyć może kampania Europolu *Powiedz Nie!* mająca na celu pomoc ofiarom tego zjawiska⁴⁶.

Mimo, iż strony zawierające materiały o treściach pornograficznych są adresowane do dorosłych, brak wystraszających ograniczeń powoduje mimowolną ekspozycję tego typu przekazów. Dzieci doświadczają kontaktu z materiałami ukazującymi nagość, stosunki seksualne, intymne części ciała oraz seks połączony z przemocą.⁴⁷ Według badań, w latach 2005-2010 aż 71% dzieci trafiło na materiały pornograficzne w sieci, z czego jedynie 5% zgłosiło to odpowiednim instytucjom⁴⁸. Pomimo, iż coraz nowsze narzędzia komunikacji zmniejszały z czasem ilość stron internetowych zawierających zdjęcia o tematyce pornograficznej, do 2015 roku odnotowano 3477 przypadków prezentowania treści pornograficznych, w których występują osoby pełnoletnie. Incyidentom takim nadana została klasyfikacja *pornografii dorosłych*⁴⁹.

⁴² Fundacja Orange, *Bezpieczne media*, https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/materialy_edu_dla_nauczycieli/Poradnik_Bezpieczne_media/Bezpieczne_media_Przewodnik_dla_rodzicow.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴³ A. Wrzesień-Gandolfo (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online*, wyd. Polskie Centrum Safer Internet, Warszawa 2014, s. 94.

⁴⁴ Ł. Wojtasik, *Seksting wśród dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka.”, 2/2014, s. 92.

⁴⁵ M. Ledzion-Markowska. (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018...*, op. cit., s.152.

⁴⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴⁷ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią*, https://fdds.pl/wp-content/uploads/2017/12/Makaruk_K_Wlodarczyk_J_Michalski_P_2017_Kontakt_dzieci_i_mlodziwy_z_pornografia.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴⁸ Program Safer Internet w Polsce, *Raport 2005–2010*, <https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport-5lat-pcpsi.pdf>. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁴⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

W 2017 roku wśród dzieci i nastolatków w wieku między 11 a 18 rokiem życia aż 43% badanych miało kontakt z materiałami pornograficznymi i seksualizującymi, z czego co piąty nastolatek przyznał, że kontakt z treściami o charakterze pornograficznym ma codziennie (19%) a co czwarty, że co najmniej raz w tygodniu (24%)⁵⁰. W 2018 roku incydenty należące do grupy pornografii dorosłych stanowiły najliczniejszą grupę zgłoszeń – 2693 przypadki⁵¹.

Według badań z 2019 roku, 25,2% badanych miała kontakt z treściami pornograficznymi w Internecie⁵², a mediana wieku pierwszej styczności z pornografią w sieci wynosiła 13 lat dla chłopców oraz 16 lat dla dziewczynek⁵³. Polskie prawo zabrania rozpowszechniania i publicznego prezentowania tak zwanej twardej pornografii, czyli materiałów przedstawiających treści o cechach dewiacyjnych, zawierających przemoc i brutalność a także posługiwanie się zwierzęciem.

Autodestrukcja środowiskowa jako zagrożenie dla małoletnich w cyberprzestrzeni

Poza pornografią, małoletni mają dostęp do licznie występujących treści promujących działania autodestrukcyjne. Według badań, 26,1% badanych miała w Internecie kontakt z treściami dotyczącymi sposobów okaleczenia się⁵⁴. W roku 2006 zgłoszenia dotyczące propagowania narkotyków stanowiły 7% zgłoszeń⁵⁵. 14% incydentów przekazanych Komendzie Głównej Policji w 2015 roku dotyczyło sprzedaży środków psychoaktywnych⁵⁶. W 2018 roku 37% badanych przyznało, że miało w Internecie styczność z materiałami dotyczącymi sposobów na popełnienie samobójstwa⁵⁷.

Szkodliwość mowy nienawiści jest niepodważalna. W 2006 roku z 2730 zgłoszeń 7% dotyczyło rasizmu i ksenofobii⁵⁸. 5 lat później, w roku 2011, zgłoszenia treści rasistowskich i ksenofobicznych stanowiły 556 raportów, z czego 226 przy-

⁵⁰ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią*, https://fdds.pl/wp-content/uploads/2017/12/Makaruk_K_Wlodarczyk_J_Michalski_P_2017_Kontakt_dzieci_i_mlodziety_z_pornografia.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵² Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież*, <https://fdds.pl/wp-content/uploads/2020/01/Problematyczne-u%C5%BCywanie-internetu-przez-m%C5%82odzie%C5%BC.-Raport-z-bada%C5%84.pdf>. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵³ M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, op. cit., s.138.

⁵⁴ Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież*, <https://fdds.pl/wp-content/uploads/2020/01/Problematyczne-u%C5%BCywanie-internetu-przez-m%C5%82odzie%C5%BC.-Raport-z-bada%C5%84.pdf>. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵⁵ Dyżurnet.pl, *Raport 2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_nask_dyzurnet_2006.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵⁶ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf. [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁵⁷ M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, op. cit., s. 82.

⁵⁸ Dyżurnet.pl, *Raport 2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_nask_dyzurnet_2006.pdf [dostęp: 17.04.2020 r.].

padków uznane zostało za uzasadnione, a wobec 165 incydentów została podjęta interwencja⁵⁹. Po nowelizacji Kodeksu Karnego w 2010 roku, do zespołu Dyżurnet.pl zaczęły docierać zgłoszenia dotyczące sprzedaży na serwisach aukcyjnych przedmiotów, które miały charakter nośników totalitarnej symboliki. Zgłaszane były wyprodukowane współcześnie koszulki, flagi, szaliki, kubki i inne przedmioty, które zawierały symbole wykorzystywane przez ruch nazistowski, w szczególności nawiązujące do okresu III Rzeszy, jak swastyki czy runy SS⁶⁰. W 2015 roku eksperci zespołu zgłosili do Komendy Głównej Policji 200 incydentów, z czego 14% dotyczyło szerzenia nienawiści rasowej⁶¹.

W 2016 roku osób, które doświadczyły hejtu, było dwukrotnie więcej, niż hejtujących⁶². Co gorsza, co siódmy badany młody człowiek uznawał hejt za zjawisko codzienne⁶³. W roku 2018 prawie co trzeci adolescent spotkał się w cyberświecie z treściami nienawistnymi lub poniżającymi określoną grupę ludzi⁶⁴. 8,7% młodych ludzi przynajmniej raz w ciągu minionego roku otrzymało komunikat, który można zaklasyfikować jako mowę nienawiści, natomiast jedynie 5,9% ankietowanych przyznało się do przesłania co najmniej jednej nienawistnej lub poniżającej treści przeciwko określonej grupie ludzi⁶⁵. Warto zwrócić uwagę na wyniki badań, które ukazują, że pod wpływem sugestii płynących z opinii innych użytkowników 14% badanych było w stanie zmienić zdanie co do ekspozycji na mowę nienawiści⁶⁶. Należy pamiętać, że akceptacja mowy nienawiści to rodzaj społecznego procesu – w wyniku braku reakcji na nienawistne komentarze rośnie przyzwolenie na tego typu sposób krytyki⁶⁷.

Podsumowanie

Cyberprzestrzeń można traktować jako swoisty system nerwowy organizmu społecznego. Określone bodźce mogą zakłócić bezpieczne funkcjonowanie całości, stąd szczególnie istotna jest kwestia monitorowania, przeciwdziałania i reagowania na wszelkie zagrożenia pojawiające się w sieci. Paleta tych zagrożeń jest ogromna, może bowiem dotyczyć zagrożeń systemów teleinformatycznych, co jest niebezpieczne dla funkcjonowania struktur państwowych i poszczególnych sektorów funkcjonowania danego kraju. Zagrożenia mogą także dotyczyć jednostek czy grup społecznych, oddziałując na ich poczucie wartości, budowanie postaw

⁵⁹ Dyżurnet.pl, *Raport 2011*. https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/dyzurnet_2011.pdf [dostęp: 17.04.2020 r.].

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf [dostęp: 09.05.2020 r.].

⁶² M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, op. cit., s.127.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem, s. 123.

⁶⁵ Ibidem, s. 127-131.

⁶⁶ Ibidem, s. 123.

⁶⁷ Ibidem.

i tożsamości jednostkowej. Wszelkie przejawy manipulacji w sieci wymagają identyfikacji i szybkiego reagowania instytucjonalnego w celu ich minimalizacji.

Psychomanipulacja jako strefa poznawcza i emocjonalna to zjawisko niemal powszechne. Jej część, jak wpływy społeczne, stosowane przez sprzedawców lub polityków, jest akceptowana przez społeczeństwo, inne, takie jak oszustwa czy szantaż, są już potępiane.

W ostatnich latach zespół Dyżurnet.pl odnotował zwiększenie ilości zgłoszeń dotyczących materiałów wyprodukowanych najprawdopodobniej przez osoby na nich występujące. Zwykle były to materiały przesłane do innych, a następnie rozpowszechnione bez wiedzy i zgody ofiary⁶⁸. Wzmacnianie kompetencji cyfrowych dzieci i młodzieży poprzez programy edukacji medialnej sprawiło, że jedynie 3,8% nastolatków miało do czynienia z sekstingiem w 2018 roku⁶⁹. W tym samym roku, wśród grupy dzieci i młodzieży mającej doświadczenia ze zjawiskiem sekstingu, aż 80% umieściło w sieci publiczną wiadomość związaną z seksem, a zbliżony procent badanych prosiło innych o przesłanie intymnych zdjęć. Co czwarty adolescent przynajmniej raz w miesiącu wysyłał prywatne intymne zdjęcie⁷⁰. W szeroko dostępnych materiałach, które wynikają z samodzielnego wytwarzania przez dzieci i młodzież, często występują osoby poniżej 13 roku życia, czyli jeszcze przed okresem pokwitania⁷¹.

Przedstawione w opracowaniu zagrożenia nie wyczerpują tematu, są zaledwie jego bardzo skromną reprezentacją, jednak jasno wskazują na potrzebę zarówno działań instytucjonalnych, jak i edukacyjnych w odniesieniu do użytkowników obszaru cyber, w takim stopniu, aby mogli oni bezpiecznie korzystać z zasobów sieci.

Literatura:

1. Ledzion-Markowska M. (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, wyd. UAM, Poznań 2019.
2. Harwas-Napierała B., Trempała J. (red.), *Psychologia rozwoju człowieka – Charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
3. Wrzesień-Gandolfo A. (red.), *Bezpieczeństwo dzieci online*, wyd. Polskie Centrum Safer Internet, Warszawa 2014.
4. Wojtasik Ł., *Seksting wśród dzieci i młodzieży*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, nr 2/2014.

---

⁶⁸ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 11.05.2020 r.].

⁶⁹ M. Ledzion-Markowska (red.), *Polskie badanie EU KIDS ONLINE 2018*, op. cit., s.148.

⁷⁰ Ibidem, s.150.

⁷¹ Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyzurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf. [dostęp: 11.05.2020 r.].

Netografia:

5. Dyżurnet.pl, *Raport 2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_nask_dyżurnet_2006.pdf.
6. Dyżurnet.pl, *Raport 2011*. https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/dyżurnet_2011.pdf.
7. Dyżurnet.pl, *Raport 2011*.
8. Dyżurnet.pl, *Raport 2015*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_2015.pdf.
9. Dyżurnet.pl, *Raport 2016*, https://dyżurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2016.pdf.
10. Dyżurnet.pl, *Raport 2017*, https://dyżurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2017.pdf.
11. Dyżurnet.pl, *Raport 2018*, https://dyżurnet.pl/download/multimedia/raporty/raport_2018.pdf.
12. Dyżurnet.pl, *Raport 2019*, <https://www.nask.pl/pl/raporty/raporty/3806,Raport-Dyżurnetpl-2019.html>.
13. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Kontakt dzieci i młodzieży z pornografią*, https://fdds.pl/wp-content/uploads/2017/12/Makaruk_K_Włodarczyk_J_Michalski_P_2017_Kontakt_dzieci_i_mlodziemy_z_pornografia.pdf.
14. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież*, <https://fdds.pl/wp-content/uploads/2020/01/Problematyczne-u%C5%BCywanie-internetu-przez-m%C5%82odzie%C5%BC.-Raport-z-bada%C5%84.pdf>.
15. Fundacja Dzieci Niczyje, *Raport: Bezpieczeństwo dzieci korzystających z Internetu*, <https://bezpiecznaszkola.men.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/raport-bezpieczenstwo-dzieci-korzystajacych-z-internetu.pdf>.
16. Fundacja Dzieci Niczyje, *Seksting Wśród Polskiej Młodzieży*, http://fdds.pl/wp-content/uploads/2016/05/Wojcik_Makaruk_Seksting_wsrod_polskiej_mlodziemy.pdf.
17. Fundacja Orange, *Bezpieczne media*, https://fundacja.orange.pl/files/user_files/user_upload/materialy_edu_dla_nauczycieli/Poradnik_Bezpieczne_media/Bezpieczne_media._Przewodnik_dla_rodzicow.pdf.
18. Program Safer Internet w Polsce, *Raport 2005–2010*, <https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport-5lat-pcpsi.pdf>.
19. Program Safer Internet w Polsce, *Raport roczny z realizacji projektów Awareness, Helpline i Hotline*, <https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport2007.pdf>.
20. Program Safer Internet w Polsce, *Raport z realizacji projektów Awareness i Hotline 2005–2006*, https://www.saferinternet.pl/pliki/publikacje/raport_PL.pdf.